

ВЧИТЕЛЮ ШЕСТИЛІТОК

ристано окремі цікавинки з періодичної преси («Малюток», «Веселые картинки»), книжок видавництва «Веселка» та ін.

Завдання в малюнках

1. Ти йдеш до школи вперше. А що візьмеш із собою в клас (рис. 1)? Відповідь. Портфель, пенал, олівці, лінійку, зошит, ручку, книжку.

2. Розглянь малюнки (рис. 2) і скажи: що за чим робив Юрко, збираючись до школи. Відповідь. Зробив фіззарядку, умився, поспідав.

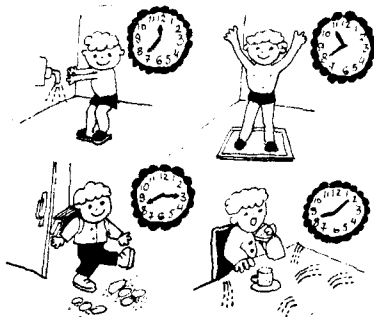

Рис. 2.

**РОЗВИВАЛЬНІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ
З НАВКОЛИШНІМ**

З. В. ДРУЗЬ,
викладач Криворізького
педінституту

Організовуючи спостереження за явищами навколишньої дійсності і безпосередню практичну діяльність шестиліток, насамперед слід дбати про розвиток їхніх розумових сил, викликаючи у дітей потребу міркувати, спонукаючи робити висновки, узагальнення.

Найперші «помічники» у цьому для вчителя — добре сформульовані, продумані пізнавальні завдання. Пропонуємо їх добірку. Одні з них спрямовані на розширення і збагачення уявлень, понять дітей про живу і неживу природу, інші — на ознайомлення з суспільним життям, працею дорослих, ще інші допоможуть в освоєнні соціального досвіду, виконанні перших суспільно значущих обов'язків. Більшість вправ передбачають ігрову форму. Адже дитина пізнає навколишній світ насамперед і легше за все у грі. Малюнки виготовляємо на окремих великих планшетах в кольорах (або за допомогою епідіаскопа проектуємо на екран журнальний варіант рисунків). У добірці вико-

3. а) Що дівчинка одягає взимку, а що — влітку (рис. 3)? Відповідь. Взимку — чобітки, светр, шапку, пуловер, рукавички, пальто, шарфик. Влітку — босоніжки, панамку, шорти, майку.

б) Скільки дівчаток на малюнку? Відповідь. Одна.

Рис. 3.

4. Чим маленька господарка частуватиме своїх гостей (рис. 4)? Відповідь. Цукерками, сітром, фруктами, морозивом, кавою.

5. На аркуш паперу поклади чисту долоньку і акуратно обведи її простим олівцем. Тепер кольоровими олівцями розфарбуй малюнок, щоб вийшов півник (рис. 5).

6. Загадковий малюнок.

Підійшов до дітей Юнатик, показав малюнок (рис. 6):

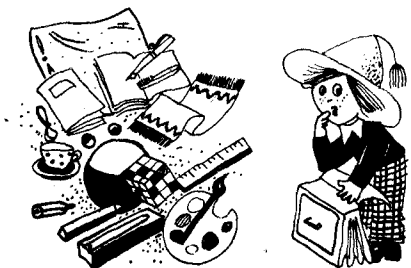

Рис. 1.

8. Загадка для хлопчиків. В якому порядку пасажири повинні вийти в автобус (рис. 14)? Відповідь. Спочатку бабуся, за нею громадянин з авоською, дівчинка і хлопчик.

Рис. 4.

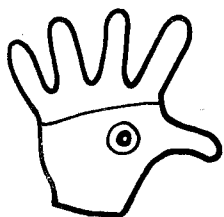

Рис. 5

— Погляньте! Хто відгадає, що я почав малювати? Відповіді.

— Сонечко сходить (рис. 7),— сказала Надійка.

— Кавуна скибка (рис. 8),— заперечила Зіна.

— Це парасолька (рис. 9),—засміялася Алла.

— Це каска з зіркою (рис. 10),— відповів Мишко.

— Або гриб (рис. 11), парашут (рис. 12), ...

— Ви здогадливі,— сказав Юннатик. Тільки про хліб забули. Як зібрали врожай, спекли ми коровай (рис. 13)!

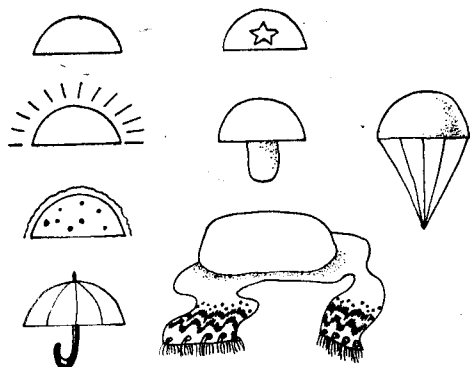

Рис. 6—13

7. На малюнку (на дошці) зображені машини: міліцейська, хлібна, швидкої допомоги, пожежна. Кожна з них має свій певний колір. Який? Скажи і розфарбуй машини.

Відповідь: Хлібна — зеленого кольору, швидка допомога — білого, міліцейська — синього, пожежна — червоного.

Рис. 14

9. Загадка для дівчаток. На малюнку — контури світлофора. Яким олівцем треба зафарбувати один з його кружечків, щоб дівчинка могла перейти вулицю? Відповідь. Зеленим олівцем.

10. На дошці вивішено малюнок квітів (мак, гвоздика, ромашка, кульбаба, тюльпан). Завдання: скажи, як вони називаються? Кожну квітку розфарбуй тим кольором, який вона має насправді.

11. На чорно-білому малюнку кошик з фруктами: груші, яблука, сливи, вишні, абрикос. Добери для них відповідні кольори. Скільки яблук, груш, слив, вишень, абрикосів? Скільки всього фруктів?

12. Чудові овочі виростила на своєму городі Катинка (зображено контурні рисунки гарбуза, буряка, баклажана, помідора, моркви). Як вони називаються? А якого вони кольору? Розфарбуй овочі.

13. Колір цих рослин не червоний і не жовтий (зображено чорно-білі шипшину, горобину, моркву). Змішай дві фарби і сумішшю зафарбуй рослину. Якого кольору фарба? Відповідь. Оранжева.

14. Що тут намальовано неправильно (рис. 15)?

Рис. 15

Відповідь. На сосні (ялині) яблука і груші не ростуть.

15. На малюнку зображено два яблука: одне велике, друге менше. Яке яблуко ти візьмеш собі, а яким почастуєш товариша?

Відповідь. Більшим яблуком почастую товариша, а менше — візьму собі.

16. Хто найлегший (рис. 16)? Відповідь. Мишка.

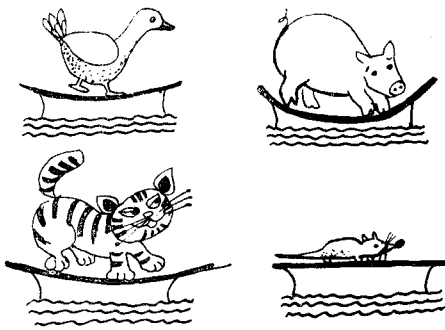

Рис. 16

Рис. 17

17. Хто в якому будинку проживає (рис. 17)?

18. На малюнку, вивішеному на дошці, зображено віслюка, собаку, лисицю, бджолу, вовка. Завдання: добери до намальованих тварин підхоже слово: *добрний, енергій, хитра, зубастий, працювати*.

19. Що до смаку хлопчикова? Чим живиться їжачок, білочка, мишка (рис. 18)?

Рис. 18

Жартівливі вправи

1. — Хлопчику, де мешкає товариш Петров? — питає перехожий хлопчика, що грався у дворі.

Хлопчик повів чоловіка на десятій поверх і показав на двері:

— Петров мешкає ось тут, але зараз його немає вдома, бо він сидить у дворі на лавці. Чи правильно вчинив хлопчик? Як треба було вчинити?

Відповідь. Показав би на лаву, де сидів дядько Петров.

2. Малятко запитало у школярів: «Коли треба повертати бібліотечну книжку?» Йому відповіли:

- Через місяць.
- У кінці чверті.
- Коли нагадають.
- Коли прочитаєш.

А ти як гадаєш? Відповідь. Коли прочитаю, до встановленого бібліотекарем терміну.

3. Плутиана

Геть усе, усе на світі
 Переплутав хлопчик Вітя,
 Кажє: «Діти вчаться в полі,
 А комбайн працює в школі,
 Всіх людей стрижуть в лікарні,
 І лікують в перукарні.
 Ми книжки берем в аптеці,
 Ліки — у бібліотеці.
 От який Вітьок дивак!
 Ти ж бо знаєш — це не так!
 Діти, звісно, вчаться в... (школі),
 А комбайн працює в... (полі),
 Ми лікуємся в... (лікарні),
 А стрижемося в... (перукарні),
 Ліки беремо в... (аптеці),
 А книжки — в... (бібліотеці).

4. Хто як спить?

- Ти, Зайчик, як спиш?
- Як прийнято — лежачи.
- А ти, Тетерев, як?
- А я сидячи.
- А ти, Чапля?
- А я стоячи.
- Виходить, друзі, що я, Кажан, найзручніше від усіх вас відпочиваю!
- А як же ти, Кажан, спиш — відпочиваєш?
- Та вниз головою...

Поспостерігай, як спить котик (лежачи), півник (сидячи). А ти сам як спиш? (Лежачи — на боку або на спині).

5. Коли сонечко сходить — це ранок. Коли воно на небі — це день. Коли сонечко заходить — це вечір. Що тепер?

- 6. Півень побачив райдугу:
 — Який гарний хвіст!
 Баран побачив райдугу:
 — Який високий міст!
 І кінь дивиться на райдугу:
 — Дорога далека!
 Річка дивиться на райдугу:
 — І в небі є річка?
 А ти, як гадаєш, яка райдуга?

Відповідь. Райдуга (або веселка) — це дуги різного кольору: червоного, оранжевого, зеленого, блакитного, синього, фіолетового.

- 7. Точний компас
 а) Ввечері, коли не хмарно — північ, де зоря Полярна. Зліва — захід, справа — схід.
 б) З півдня сонце прилікає — із смерек смола стікає.

З півдня теплого в ялинок більша крона, більше гілок.

З півдня від дерева мурашник: вітру й холоду не страшно.

в) По корі замшлій ти північ би зумів знайти.

г) А у сонячну погоду квіти дивляться до сходу.

Запам'ятайте цей «компас».

8. Дивний годинник

Сім годин — який там сон! — усміхнувся синій левон.

Водяна встає лілея. «Восьма», — кажемо за нею.

Дев'ять — смілка запалає, луг барвистий звелєся.

Десять — у бору кислиця, наче вогник, загориться.

Так спрадавна літо в літо цей годинник ходить, діти. Перевірте.

9. У дерев, комах, трави — свій барометр е живий:

Під вікнами воркують од ранку голуби — обов'язково буде сонце, ходімо по гриби!

Ліс без вітру шумить — скоро дощ зашелестить.

Конюшина лиш розправить листя — теплий дощик буде довго литься.

Комарі «товчуть» мак — буде тепло, знає всяк.

За червоні хмари сонечко ховається — так і знай, що на світанку вітер розгуляється. Перевірте!

9. Зелена лікарня

а) Застудився їжак. Ні дихнуть, ні лежать. Кажє Дятел:

— Випий ти відвару липи.

б) Бобра Дятел попросив, щоб він ротика відкрив.

— Ти захворів на ангіну. Треба пити чай з ожини.

в) Видра змучилась до краю:

— Ой зуби! Зуби! Помираю!

— Та зарадити неважко тут — зуби полощи ромашкою.

г) Випадково лапу сірий Кіт подряпав. Покульгав він до струмка:

— Доленько моя гірка...

— Подорожника старанно приклади собі до рани.

Запам'ятайте поради лікаря Дятла.

10. Що переплутав Барвінок?

а) Взимку всі ходять до лісу по гриби і ягоди. У садах дозрівають яблука, груші і вишні. Різноколірні метелики перелігають з квітками на квітку. Діти загоряють на сонечку і їдять смачні кавуни.

б) Весною на землю падають перші сніжинки. Переодягається у білу шубку заєць,

залазить у барліг ведмідь, а птахи відлітають у теплі краї.

в) Влітку дуже холодно. Коли я йду кататись на ковзанах або лижах, я одягаю теплу куртку і валянки. А ще влітку буває Новий рік. Діти прикрашають ялинку. До них у гості приходять Дід Мороз і Снігуронька.

г). Восени на деревах розпускаються листочки. Із теплих країв прилітають пташки. Ми розвішуємо шпаківні і пускаємо кораблики.

Відповідь. Барвінок переплутав зиму з літом, весну з осінню, літо — із зимою, а осінь — з весною.

11. Чим ви можете допомогти старшим?

Полити кімнатні квіти.

Знайти бабусині окуляри.

Піти в магазин по хліб.

Нагодувати рибку в акваріумі.

Накрити на стіл.

Поголюти з молодшою сестричкою або меншим братиком.

А яка ще робота вам під силу?

Тематичні загадки

1. Іграшки та навчальне приладдя.

Хоч буваю часто битий, але зовсім не сердитий. Я стрибаю, веселюся... Чи вгадаєте, як звуся? (М'яч).

Гуде, а не літак, крутиться, а не колесо. (Дзига).

Не кущ, а з листочками, не сорочка, а зшити, не людина, а розповідає. (Книжка).

Білий зайчик стрибає по чорному полю. (Крейда і дошка).

2. Наша квартира.

Під одним дахом чотири брати стоять. (Стіл).

Біля тулуба вуха, а голови немає. (Каструля).

Скручений, зв'язаний, по кімнаті танцює. (Віник).

Висить груша, а з'їсти не можна. (Електрична лампочка).

У Москві говорять, а у нас чути. (Радіо).

Диво — скринька, в ній — вікно. У вікні — щодня кіно. (Телевізор).

3. Наш двір.

Голодна реве, а нагодована жує, дітям усім молоко дає. (Корова).

Хвіст гачком, а ніс п'ятачком. (Свиня).

Плавала, купалася, сухенькою зосталася. (Качка).

Двічі родився, у школі не вчився, а години знає. (Півень).

На сніні лежить, сама не їсть й іншим не дає. (Собака).

4. Город.

І печуть мене, і варять, і їдять, і хвалять, бо я дуже добра. (Картопля).

Латка на латці без голки зшиті. (Капуста).

Товстий Гнат, при землі не знають. Сам червоний, а чуб зелений. (Буряк).

Я кругленька, червоненька, з хвостиком тоненьким. На городі мене рвуть і до столу подають. (*Редиска*).

Ліз Мартин через тин, сам переліз, а голову на тину лишив. (*Гарбуз*).

І олію з мене б'ють, а макуху дістають. (*Соняшник*).

5. Сад.

На «я» починається, на «я» кінчається, в саду росте, на ній плоди є. (*Яблуня*).

Весною біле, літом зелене, восени жовте, зимою добре. (*Груша*).

За хатиною в садочку, у зеленому віночку та в червоних намистах стала пава молода. І збігаються всі діти, щоб на неї поглядіти: за намисто кожне — смик! Та й укине на язик. (*Вишня*).

6. Річка.

Тече, тече — не витече, біжить, біжить — не вибіжить.

Голова є, а шиї немає; очі є, а брів немає; рот є, а не говорить; без ніг, а далеко ходить. (*Риба*).

Іде в горщик чорне, а з горщика — червоне. (*Рак*).

У зеленому жакеті репетує в очереті. Хоч і плавати мастак, а не риба і не рак. (*Жаба*).

7. Поле.

Відгадай загадку: кину її в грядку, нехай моя загадка до весни лежить. (*Озимина*).

Не чоловік, не звір, а має вуса. (*Ячмінь*).

Хоч зубів багато маю, та нікого не кусаю. (*Кукурудза*).

У чистім полі він росте: на високих ніжках, в зелених панчішках, квіточки блакитні, оченьки привітні. (*Льон*).

8. Ліс.

Сини в шапках, а батько без шапки. (*Жолуді й дуб*).

Зимою — як літом, літом — як зимою. (*Ялина, сосна*).

У зеленім кожушку, в костяній сорочечці я росту собі в ліску, всім зірвати хочеться. (*Горіх*).

Під хвоєю ховаються чи листям укриваються, шапки не знімають, дощичку чекають (*Гриби*).

9. Комахи.

Не муляр, а комори мурує (*Бджола*).

Ніс довгий, голос тонкий, хто його вб'є, свою кров пролле. (*Комар*).

Летить — вие, сяде — землю рие. (*Хрущ*).

Що за дивні рибакі: ставлять сіті на гілки, в травах сіті розставляють, нишком здобичі чекають? (*Павуки*).

10. Дикі звірі і птахи.

Влітку сіренький, а взимку біленький, довгі вуха має, швидко в ліс стрибає. (*Заєць*).

Сірий, зубастий, по полю блукає, ягнят шукає. (*Вовк*).

Літом наїдається, а зимою висипається. (*Ведмідь*).

Прийшла з лісу пташниця в рудій шубці — курей полічити. (*Лисиця*).

Ростом він маленький, сірий, чепурненький, справжній молодець! Хто він?.. (*Горобець*).

Найчорніший з усіх птахів, чистить ріллю від черв'яків. (*Грак*).

11. Небо і небесні світила.

Синенька скатертина покрила увесь світ. (*Небо*).

Красна дівиця по небу ходить. (*Сонце*).

Поле не міряне, вівці не лічені, пастух rogатий. (*Небо, зірки і місяць*).

12. Явища природи.

Чорна корова всіх людей поборолла, а білий віл усіх людей підвів. (*Ніч і день*).

Кінь біжить, земля двигтить. (*Грім*).

Мене прохають, чекають, а прийду — ховатися починають. (*Дощ*).

Розфарбоване коромисло через річку повисло. (*Веселка*).

Я падаю на ваші хати, я білий-білий і пухнастий, я приліпаю вам до ніг і називаюся просто... (*Сніг*).

Без сокири, без пилки, а мости будує. (*Мороз*).

13. Пори року.

Привітанням журавля
Я пробуджую поля,
Небеса і ручаї
Та завітчую гаї.
І усякий мене зна...
Відгадали? Я... (Весна!)
Стало біло навкруги —
Я розтрушую сніги,
Наганяю холоди,
Води сковую в льоди,
В дружбі з дітьми я всіма.
Здогадались? Я — ... (Зима).

14. Людина.

У двох матерів по п'ять синів, у кожного своє ім'я.

Круглі озерця ніколи не замерзають. (*Очі*).

Що то за штука день і ніч стукать? (*Серце*).

Без рук, без ніг, а всіх вкладає на постіль. (*Сон*).

15. Знаряддя праці.

Залізний ніс, дерев'яний хвіст. (*Лопата*).

Швидко гризе, дрібно жує, сама не ковтає, хто відгадає? (*Пилка*).

Залізний ніс у землю вріс, рие, копає, землю розпушує. (*Плуг*).

16. Машини.

Я не їм вівса, ні сіна, дайте випити бензину — всіх коней обжену, куди хочеш, побіжу. (*Автомашина*).

Гарне на вроду, їсть мало і п'є воду; ходить із краю в край, ріже чорний коровай. (*Трактор*).

Де йшла сотня косарів — вийшло п'ять богатирів: косять, в'яжуть заодно і молотять на зерно. (*Комбайни*).

Цілу тонну захопив і поніс, куди схотів. (Ек-скаватор).

Яке крило без пір'я? (Крило літака).

Смішинки-веселинки

1. Учителька: «Діти, як треба переходити вулицю?»

Мишко: «Вулицю найкраще переходити гуртом».

2. — Мишко, будь обережний з молотком, не вдар себе по пальцях.

— Я не вдарю, мамусю. Гвіздок тримає Надійка.

3. У Люди запитала Марійка:

— А у вас в селі глибока річка?

— Ой, глибока дуже! — каже Люда. — Як лягти, то з головою буде.

4. — Хто дає людині молоко?

— Продавець, — відповів Сашко.

5. — Назви місяці року, — попросила вчителька Оксанку.

— Зимові, весняні, літні, осінні та знову зимові.

6. Відгадай!

а) Один каже: «Побіжимо, побіжимо».

Другий каже: «Постоїмо, постоїмо».

Третій каже: «Похитаємось, похитаємось».
(Вода, берег, трава).

б) Не служили в моряках, а в моряцьких тільниках. (Зебри).

7. Дві мурашки зустріли слона і кажуть йому:

— Слон, давай битися!

— Ох, ви, двоє на одного!

8. Запитала в татуся донька-шебетуха:

— Чи слон хоботом скубе слоненя за вуха?

— А навіщо це йому? Так робить негарно.

— Жаль, такі великі вуха пропадають марно!

9. Побачивши в зоопарку жирафу, малий Славко сказав:

— От добре, що я на неї не схожий.

— А то чого?

— Еге, довелося б шодня мити таку довгу шию.

10. — Чом у тебе, жабко, голова плеската?

— Бо на мене шапка трохи тіснувата.

— А чого у тебе, як ті блюдця, очі?

— Бо лічу я в небі зіроньки щоночі.

— А чого животик білий, мов сметана?

— Бо купаюсь у воді звечора і зрана.

11. Грачиха каже граченяті:

— Моє біленьке.

Слониха каже слоненяті:

— Моє маленьке.

А свинка каже поросяті:

— Моє чистеньке.

Що тебе насмішило? Чому?

12. Кому що?

Пічці — ..(поліно).

Коникам — ...(сіно).

Ягничкам — ... (травичка).

Баклазі — ... (водичка),

А діткам маленьким — ... (цукерочок жменька).

13. Українські народні скоромовки.

Ніс Гриць пиріг через поріг, став на горіх, упав на поріг.

Микита сіно віз, не довів, покинь сани, візьми віз.

На річці Лука спіймав рака в рукав.

Завдання з логічним навантаженням

1. Візьміться за руки і станьте у коло. Яку руку сусіда ти тримаєш у своїй правій руці? У лівій руці?

Відповідь. У правій руці я тримаю ліву руку сусіда, а в лівій руці — праву руку сусіда.

2. З'єднай суцільною лінією точки на малюнку (рис. 19) і ти дізнаєшся, кого несе лисичка у сумці.

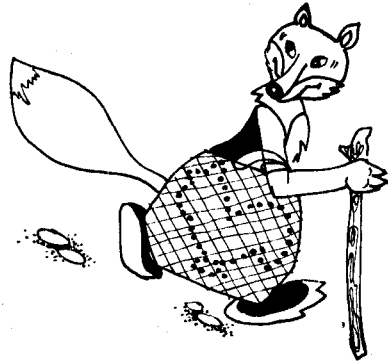

Рис. 19

Відповідь. Лисичка у кошику несе півника.

3. Що буде «завтра», а було «вчора»? (Сьогодні).

4. Що не має ні початку, ні кінця? (Кільце, колесо, обруч).

5. Диня важить менше, ніж кавун, а кавун менше, ніж гарбуз. Що легше: диня чи гарбуз? Відповідь. Диня легше.

6. У дитячому садку обідало 10 дітей. Няня принесла один десяток яблук. Чи вистачить кожній дитині по одному яблуку?

7. У хлопчика є п'ять мідних монет. Чи є в нього однакові монети? Відповідь. Так, бо в обігу є тільки чотири мідні монети — 1 к., 2 к., 3 к., 5 к.

8. У паперовому трикутнику відрізали один кут. Скільки кутів буде у фігури, яка утвориться після цього? (Чотири).

9. Не печене, не варене — на столі сніданок. (Молоко).